

48. szám. 1868. Novem. 26.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ-TULAJDONOS:
 az „ATHENAEUM“
 R. TÁRSULAT.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **BUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petisors egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a **Kiadóhivatalba** (Barátok-tere 7-dik sz.)
 a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
 levelekben intézendők.

PEST, 1868.

NYOMATOTT „AZ ATHENAEUM“
 (EZELŐTT EMICH GUSZTÁV-FÉLE)
 NYOMDÁBAN.

Mai számunkhoz egy negyediv melléklet van csatolva.

TARTALOM.

Cikkek: „Egy magyar királyleány s Luther Márton lakásáról.“ — „Mátyás király fogsága.“ (Krajnai népmonda.)
Közi: *Prém József.* — „Pesti életrajzok. X. A házaló zsidó.“
Viola F.-től. — „Petőfi a republikáról. — „A Hegyalja.“
Zombor Gusztávól. (Folyt.) — „A mezei szöcskék.“ — „A gyufáról, különösen mint közkézen forgó mérgről.“ (Vége.)
Th. L.-től. — „Egy hét története.“ *Vadnay Károlytól.* —

„Vegyes közlemények.“ — „Irodalom.“ — „Szerkesztői üzenetek.“ — „Újdonságok.“

Képek: Luther Márton szobája a wartbergi várban, Thü-ringiában. — Pesti életrajzok. X. A házaló zsidó. (Viola F. rajza). — Hegyalja képekben. X. Erdőbénye. — XI. Olasz-Liszka. (A „Tokaj-hegylajci Album“ után.) — „A mezei szöcskék.“

Irodalom.

— (Az „*Athenaeum* (ezelőtt *Emich G.*) kiadásában) közelebb következő irodalmi termékek jelentek meg.

1. „*Európa államainak rövid statisztikája*“ Hunfalvy János t. társasági tag és tanártól, ki hazánkban a statisztika s földleírás terén legkitűnőbb írónk. Öbajtandó, hogy e derék mű iskoláinkban általánosan kézikönyvvül fogadtassék el. Ára 1 ft, 80 kr.

2. „*Emich Gusztáv nagy képes naptára 1869-re*“, tartalmát és megszámu diszes illusztrációt tekintve, legkitűnőbb naptárunk ez, melyben a szokott naptári részekben és igen bő szépírodalmi és ismeretterjesztő olvasmányokon kívül oly teljes tisztí névtár van, milyen egyetlen más naptárban sem. Kiállítását és gazdag tartalmát tekintve, ára — mely csak 1 ft. — igazán olcsónak mondható. Szerkesztő Sárkány J.

3. „*Bolond Miska naptára 1869-re*“, igen számos pompás karrikatúrával s a mindennel megelégedőkre szórt számos élcel. Ára 80 kr.

— („*Marcus Annaeus Lucanus Pharsaliája*.“) Fordította Baksai Sándor kúnszentmiklósi ref. pap, az Akadémia pedig e fordítást 130 arannyal jutalmazta. A majdnem 300 lapra terjedő könyv ára 2 ft. — Ez most már a „Pharsaliának“ nyomtatásban megjelent második magyar fordítása.

— („*Zsidó dalok*“) írta Kiss József; diszesen kiállott füzetke, ára 80 kr. Hazaszeretet melegsége ömlik el e zsidó-készítette dalokon s azért — ha itt-ott lehetne is a bírálóknak ellenük kifogást tenni — mégis figyelmébe ajánljuk azokat kivált zsidó olvasóinknak, kikhez szólnak.

— („*Archeologiai Értesítő*“) címmel Rómer Flóris, mint az Akadémia régészeti bizottságának elnöke, e hó 15-dikétől kezdve, időhöz nem kötött füzetekben közlőnyt szerkeszt, mely feladatától tűzte ki, e tudományszaknak így még nagyobb lendület adni. E folyóirat 20 ívből álló kötetére Aigner és Rautmann könyvkereskedése útján 3 ftjával fizethetni elő.

Szerkesztői üzenetek.

— *Szarvasra*: S. S.-nak. A mostani nagyon beválik.

— *Pesten*: D. P.-nak. Meg fog jelenni.

— Az „ösz“ zengő szonettet nem adjuk ki. Primitív dolgozat, középkori alakban.

— „*Egy gazdatisztnak*.“ Szerkesztőségünk tagjaiban megvan az a telebaráti szeretet, hogy minden jóra való ember boldogulhatására szívesen nyújtának segédkezet; hogy azonban jöfőle gazdatiszti állomásokat szerezzenek, ez hatáskörükön kívül esik.

— *B.-Szerdahelyen*: H. S.-nek. P. Szathmáry Károly barátunk igenis a „Házánk“ című politikai napi lap szerkesztője. A színházakról szóló cikk folytatását ugyanazon kézbe juttattuk, melybe a multkor; a jupiteri cikkekkéskét alkalmmalig talán fölhasználjuk.

— *Mármaros-Szigeten*: H-b-nak. Köszönjük az atyafiságos látogatást, mely — more patrio — a kegyed részéről sohasem történik üres kézzel.

— *Pesten*: M. P.-nak. A most kiadott nálunk való közlésre nem oly alkalmas mint a multkori. A kérdéses cikk — ha nem történt róla említés, — nehezen is jutott kezeink közé; egyébiránt több hasontárgyú cikk fordult meg szerkesztői fiókjunkban. — E folyó évnegyedre igen is rendelhetni még teljes számu példányokat.

— *Aradra*: E. L.-nak. A rajzot használhatjuk, de leírását prózában kérjük.

— *Dobozra*: B. I.-nek. Beválik mind a kettő; szakembereink a nyujtott anyagból majd csak fognak valamit teremteni.

— *Pesten*: Cs. Gy.-nak. Nem nekünk való.

Újdonságok.

* (Az országgyűlés) megfeszített erővel működik, hogy minden idejét felhasználva, az előterjesztett törvényjavaslatokat — elfogadja s egyéb elintézni valókat is megvitasson. A jövő évi költségvetés tárgyalása roppant gyorsasággal történik s ha valaki oly indítványokat tesz, melyek fölött kissé hosszabb ideig kellene időzni, úgy jár mint Schwartz Gyula, kit ugyancsak nagy vihar köszöntött mindjárt első beszédje után. — A képviselőház most — vasárnapokat sem véve ki — délelőtt 9 órától délutáni 3 óráig folyton ülészek; a jövő hó elejétől pedig este is tartanak üléseket. Mit szól ehhez a — förendihez?

— v — (Bíró Orbán Balázstól egy, irodalmunknak díszére való) nagy mű első kötete most hagyta el a sajtót. Ez „A székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi és népismei szempontból“

első kötete, mely nagy negyedrétt alakban jelent meg, számos diszes képpel, melyek székely tájak, népviseletek, templomok, romok, váralaprajzok, régiségek s a többi rajzai. Ez első kötetet nemcsak átlapoztuk, de első lapját elolvassván, addig nem is bírtuk kezünkben letenni, míg el nem olvastuk, annyira vonzó mindaz, a mit benne találtunk. A „Székelyföld leírása“ összes 6 kötetben jelenik meg, s előfizetési ára 10 ft, mi nem is nagy, ha több százra menő diszes rajzát tekintjük. Az előfizetési pénzek Pestre, Ráth Mór könyvkereskedésébe küldendők, hol az első kötet külön is megrendelhető 2 ft 50 krért, avagy diszpéldányban 3 ft 20 krért.

(A magyar honvédség felfegyverzése) iránt a magyar kormány ellene nyilatkozott a Wänzlpuskának; mivel pedig a Werndl-féle fegyverek

Már keletkezése is különös! A hagyomány szerint Lajos „az ugró“ 1067-ben, midőn vadászat közben e helyre estek szemei, így kiáltott volna fel: „Wart Berg! (várj csak te hegy!) belőled vár lesz számomra.“ S a mint mondá, úgy lett; a hegyen várat építtetett, s midőn e miatt a frankensteini urak panaszt emeltek ellene, hogy t. i. az a hegy nem Lajos „az ugró“, hanem az övék, akkor aztán Lajos közelfekvő sehaumburgi birtokárúl, egy sötét éjjel, kosarakban tömémentelen sok földet vitetett a hogy tetejére s aztán IV. Henrik parancsára vele együtt tizenkét lovag belédöfte kardját e földre s megesküvének, hogy jelenleg „ugró Lajos“ földjén állanak. Néhány év előtt a vár egyik sziklaüregeben, rozsdától félig megevett s darab sodronnyal összekötött tizenhárom kardot találtak, és sokan azt hiszik, hogy ezek Lajos és tizenkét lovagjának kardjai.

Wartberg később dalnokairól (kiket nálunk hegedősöknek neveztek,) lett híressé. I. Herman ögróf idejében, ennek udvara fényét hat ilyen dalnok emelte. Ezek egyike, Ofterdingen nevzetű eisenachi polgár volt. (Eisenach város t. i. Wartberg alatt terül el.) A többi dalnok Ofterdingent nem szerető, mert ez mindig csak Lipót ausztriai herceg dicsőségét éneklé a thüringiai ögróf előtt. Ebből aztán komoly dalnok-verseny keletkezett, annyira komoly, hogy elhatározták, miként a vesztés fel húzassék akasztófára. Ofterdingen veszt s akasztófára kellene jutnia, ő azonban ezen nem igen költői végzet elől az ögrófnéhoz menekszik, s azon ürügy alatt, hogy nem becsületes úton győzték őt meg, azon kegyet kéri magának, miszerint a dalversenyben ítélő bíráló hivasék meg Magyarországról az európai hírv mágus és dalnok: K l i n s ó r. Egy év múlva újra megtörtént a verseny, s ekkor Klinsór békés úton egyenlítetté ki a vizsályt. E híres magyar bűvész ugyanakkor, 1207-ben megjósolá, hogy Magyarországon két fel azon csillag, mely fényt fog árasztani Wartburgra. Innen kezdődik aztán az Erzsébet-legenda.

E csillag Erzsébet, Endre magyar király leánya. A thüringiai ögróf kíváncsi volt ez istentől megáldott királyi gyermekre, kiről már is országról országra futott a hír, hogy csodákat mivel. Az ögróf óhajtotta, hogy Erzsébet az ő másodszületött fiának, az 1200-ban Wartburgban született Lajosnak váljék mátkájává. Fényes követség indul ki tehát Thüringiából Magyarországra, s ez átvesszi a királytól ezüst bölesőben az ekkor még csak négy éves Erzsébetet. A jegyesök

ezután testvérokként növekedtek fel, s már gyermekkorukban váltak a tartomány uralkodóivá. Ép oly nagyon szerették egymást, a mily nagyon szépek voltak, s boldogságuk oly nagy vala, a milyen jámborságuk.

Erzsébet férje, Lajos, azonban egyszerre szent vágyat kezdé magában érezni, keresztes hadakkal a szent földre indulni; de ezt nem érhető el s Otrantóban halálos ágyra jutott, melyon így szólt: „Együtt kell tova repülnöm a fehér galambokkal!“ — Ugyanakkor Wartburgban élővévé Jácint atya azon gyűrűt, melyet a keresztes hadakkal távozott ögróf otthon hagyott feleségének adott volt elbúcsúzásakor, s abból ezen szavakat olvasá ki: „A jámbor Lajos meghalt, Erzsébet özvegygyé lett.“ — De csakhamar üldözötté és elkergetetté is lett, mert sógorra nem akarta öcsese özvegyét Wartburgban megtűrni, s így annak, ki anyyiakkal tett jót, most hajléktalanul kelle bolyongania. Erzsébet azonban most sem zúgolódik, hanem dicséri istent s megbocsát mindenkinek a szenvedett igaztalanságokért. Istent szolgálva és a szegényeket gyámolítva hal meg. Sirja fölött csodák történnek s IX. Gergely pápa szentté nyilvánítja. Eddig a legenda.

Ki tudja, vajjon Erzsébet, a magyar királyleány, a római egyház példaképül emlegetett szentje Wartburgban nem-e ugyanazon szoba ablakaiban merengett-e, melyben háromszáz évvel később Luther, a vallás-reformáció személyesítője, kit védnöke, böles Frigyes, e vár falai közé hozott biztonságba, miután Luther a wormsí birodalmi gyűlésen dacolni mert a császárral s a pápával.

Wartburg Luther korában — mint akkorában majdnem minden várkastély — két, egymástól elkülönözött részből állott, az elővárból s a tulajdonképeni várudvarból. Az első vagy külső vár, a kaputoronyból, néhány istállóból s a lovagházból állott, mely utóbbi helyiség a férfi vendégek elhelyezésére szolgált. Itt van azon szoba is melyet képünk ábrázol, s mely Luther Mártonnak menhelyét képezte.

Bútorzata most már nem egészen ugyanaz, mely volt a nagy reformátor korában; a kegyelet azonban gondoskodott róla, hogy mégis minden emlékeztessen abban százada legneveztesb emberére. Azon asztalt, melyen ő itt 1522-ben a szentírást első fordította le németre, ereklyekül már ezer meg ezer darabra forgácsolták; a helyett azonban van itt egy másik, mely mellett Luther szüleinek hazánál, még Möhrában, szokott volt dolgozni. Itt van azon ágy is, melyben Luther

egy éjot töltött, midőn Gleisen várába utazott; a szoba kályhája azonban ugyanaz, mely akkor volt. A falakon láthatni Luthernek Kranach Lukástól s aztán Luther szüleinek az ifjabb Kranachtól festett arcképeit s Luthernek egy, keretbe foglalt s üveg alatt őrzött sajátkezü levelét. Balra egy kis könyves szekrény fölött lóg Luther atyjának bányász-lámpája s attól jobbra Luther azon pénzperselye, melyet tanuló korában Eisen-

nachban hordozott. A kályhától pedig nem messzire, a falon látszik ama híres tintafolt, mely eredetét — hagyomány szerint — annak köszöni, hogy Luther egy izben a tintatartót az őt kísértgető ördögnek a fejéhez akarván vágni, az tartalmával együtt a falnak repült.

S így bemutatván ezen történeti nevezetességű helyet, melyet minden thüringiai utazó megszo-
kott látogatni, mi is búcsút vehetünk attól.

Mátyás király fogsága.

— Krajnai népmóda. —

Mátyás király hős fejdelem,
Magyarhon koronája szép! —
Már háromszor hadat viselt,
Negyedikszor foglyul esett
S török toronyba záratték.
Sok napot, évet tölte ott,
Nem láthatá a szép napot,
Szép napnak sárga sugarát;
Az ifjú szép Marjétizát
— A szultán-lányt — láthatta csak;
Bár elzárták a zord falak,
A lány hozzá gyakorta jött
Mulatni, s vigasztalni őt.

Egykor így szólt Marjétiza:
„Mátyás, oh nöddé hadd legyek,
S e toronyból megmentelek!”
De Mátyás, hozzá így beszélt:
„Nem, égre nem! az nem lehet;
Királyi nőm hazámban él,
Ki nálad háromszorta szebb,
És háromszor fiatalabb!
De él még otthon egy öcsém, —
— Mátyás szintén az ő neve
S koronás fője, mint enyém, —
Mátyás öcsém legyen tied,
Tudom majd érte ver szived!”
„Isten neki, Mátyás király!”
„Isten neki, az alku áll,
Marjétiza szultán-leány!”

„Várj, várj még hős Mátyás király,
A mig szent Márja napja jön, —
Lakzít készítek: sok vitéz
Fenékig a kancsóba néz,
Atyuskám is köztük leszen; —
Aztán a kulesokat veszem:
Egyik az ólat zárja fel,
A szép szobát egy második,
Börtön-toronyt egy harmadik.
Szobából anyi aranyat
Viszek, mint mindketten nyomunk,
Istállóból három derest,
Toronyból a mi legbecsebb.”

Epedve vár Marjétiza,
Mig beköszönt szent Mária
Nagy napja. Készít lakomát
S a sok vitézt s a vén atyát
Lereszgeiti ügyesen.
Most gyorsan hozz' a kulesokat,
Istállóból három lovat
Vezet ki, és megmenti a
Toronyból a fogoly-királyt.
Mennyit Mátyás s Marjéta nyom,
Egy ló anyi aranyt viszen,
A más kettőt fölnyergelik
És elvágatnak sebesen.

Törökországon mennek át,
S egy vén kovácshoz érnek el.
„Fel, fel gyorsan! száz koronát
Szerezhetsz most te vén kovács!
Patkózd meg a három derest,
Elöl a patkó jó szeges,
Hátul pedig sima legyen!”
„Felülnek most gyorsan megint,
S a nagy Dunához érnek el.
Mátyás király most így beszélt:
„Vajb, mit tegyünk Marjétiza?
Nem uszhatunk át a Dunán!”
Kis gyűrűjét bedobj' a lány,
S a vízen könnyen úsznak át.

Török csapat tör most elő:
„Marjéta vissza — visszajöjj,
Marjéta, szép szultán-leány!”
Aztán kérdik Marjétizát:
„A Dunát mint uszt átok át?”
„Súlyt magatokra kössetek
S átszathjátok a vizet!”
S kövel nyakán a vad csapat
Sírját lelé a viz alatt.

Mátyás várába érnek el,
Szép nője az ablakban áll:
„Mátyás sógor, jöjj, néz ki csak!
Uram karján új nőt vezet,
Ki nálam háromszorta szebb
És háromszor fiatalabb!”

„Üdv!“ fogadja Mátyás királyt,
Zugás és morgás a leányt.
„Mit tegyek? — szól Marjéti —
Gyűlölnek itt s többé haza
Vén atyámhoz sem mehetek!“

„Fel, gyorsan, szép Mátyás öcsém!
Számodra szép nőt hoztam én,
Bájos török szultán-leányt! — —
Szolgák! papért fusson el egy:
Az új házaspárt áldja meg!“

Közi: *Prém József.*

Pesti életképek.

X. A házaló zsidó.

Pesti életképek. X. A házaló zsidó. (Viola F. rajza)

Ki ne ismerné fel benne első tekintetre az örökké mozgó házalót, kit méltán lehet nevezni a feltalálandó örökmozdony élő képviselőjének; mert őt télen nyáron, porban esőben egyaránt misem képes visszatartani foglalkozásától, a — geschefttől.

A főváros egyik legelterjedtebb alakjaihoz

tartozik; minden lépten nyomon találkozhatni ily alakkal; folytonos „handlé!“ kiáltás között járja be az udvarokat s ügyes tekintettel kémleli az ablakokat, hogy egy havi gázsínak nyakára hágott diák vagy valami borzas mesterlegény nem dugja e ki fejét azok egyikén.

Vidéki házalóinktól abban különbözik, hogy

mig azok csere utján kereskednek, addig ez mindent készpénzzel fizet, mert a fővárosi embernek egyik fő életfeltétele a pénz.

Fő jellemvonása, hogy az általa eladandó tárgy vagy ruhadarab értékének legfeljebb harmadrészét igéri, s ügyes tapintattal igyekszik kitudni: szorultságból bocsátod-e valamely ruhadarabodat áruba, s ha ő azt észre vette, akkor hiába minden öröklődéscd, mert egy fillérel sem ad többet az ígért árnál. Ha már egyszer a háló társadalomból egyik tagnak valamidet oda kínáltad és az általa ígért árért nem adtad oda, akkor biztos lehetsz róla, hogy az nap lakásod udvarában azon városnegyed minden hálója fogja hangjának képességét és terjedelmét produkálni, de bármelyiket hívjad fel, egyik sem fog többet igérni az elsőnél. Ha fiatal ember vagy, és kapud alatt találkozol a hálóval, bizonyosan megszólít; ő az, ki mindig kész kisegíteni a szükségből, persze nadrágod vagy csizmád árán.

Legkeresettebb cikkei közé tartoznak az ócska ruhadarabok, mert ő kopottból újat csinál. Mindegyiknek meg van saját szabóműhelye vagy egy lerakodó helye s a zsidópiacra boltja, hol az átváltozott ruhadarabokat a máminak és fiainak kötelessége az avatatlan vevőnek minél nagyobb árért nyakára sózni, a mely hivatásnak ők igyekeznek is megfelelni, mert ha vidéki ember halad el boltjuk előtt, minden tőlük kitelhető ékesszállással, sőt még tetteges erővel is törekesznek őt boltjukba beterelni.

A képünkön látható alak az öreg Izsák atyafi; ő is a háló társadalomból való, a fővárosban sokan ismerik jókedvéről, melyben egészen elűt többi melancholikus társaitól. Azért hogy ő hét köznap lyukas csizmában, kopott pepita-nadrágban jár, meg hogy felső kabátján az utolsó pitykogombtól fel a hosszú huszárgombig a gomboknak minden neme felfalálható: azért őneki megvan ünnepi köntöse is, mi több: izléssel butorozott szobája is; jha! ő tud élvezni is, és még a művészet iránt is bir némi fogékonysággal, mert élete párjával eljár a német színházba megnézni a „Schöne Helenát“, meg olykor szomba-

ton a nemzeti színházba, az operába. Mindezek dacára Izsák atyafinak gyöngé oldalai is vannak, s egyik különösen, hogy igen szeret dicsekedni az ő gseftelésével, miszerint őt még nem csalta meg senki. A hálót sokan megróvják azért, hogy lehető olcsón igyekeznek venni s a megvettet lehető drágán eladni. Ez eljárás különben a kereskedelem első alapelve, melyet megrónak a hálóban, de nem a fényes kirakatú kereskedéseknél. S miből is éljen hálósnk, ha egy-egy rossz csizmaszaron, lyukas nadrágon, tört talpú rézgyertyatartón stb. nem iparkodnék néhány krajcárt nyerni? Elég fáradsággal szolgálja meg.

Különben lehetetlen, hogy némi tisztelettel ne tekintsek ezen hidegben, melegben, fagyban és lucokban egyaránt örökkön mozgó, patriarchálishan piszkos és rongyos alakokra, mert a hol a nyomor kétségbeesik a holnapra betevő falat kenyér miatt, ők ott vannak segélyükkel; igaz hogy néhány krajcárúkért holmi rossz kalapot, a brincdarabot, elhasznált medicinás üveget, vagy akármit — csak valami legyen — kívánnak cserébe; de a nép legszegényebb osztálya így mégis csak hozzá jut ahhoz a pénzhez, melyet semmiféle bank nem kölcsönzött volna karimátlan kalapja vagy elhasznált medicinás üvegeire.

S tisztelem még e bozontos alakokat, mert van szívük. Ne beszéljetek nekem grófok, hercegek nagylelkűségéről, Eszterházyaknak a nemzet számára hasznátul adott s aztán elkötyvetyélni szándékozott képesarnokáról! mikor csak épen most olvasok egy helyi lapban következő, egyszerű, de megható ujdonságoti

„Egy ó-budai szegény asszony házában e nadookban birói árverés volt. Az odagyült zsidó hálósnk látván az executiót szenvedő nő nyomorát, rögtön gyűjtést rendeztek maguk között, azután az ingóságokat árverés utján megvették, a pénz lefizették s a holmit az asszonynak visszaadták. Legnemesebb tett bizonyára az, midőn maga a nyomor gyakorol jótékonytágot a nyomor iránt!“

Viola E.

Petőfi a republikáról.

Petőfi Sándortól 1848-ban, a márciusi napok után egy költemény jelent meg önálló nyomtatásban, melynek refrainje minden versszak végén ez: „Nincsen többé szeretett király.“

Ezen, sem lapban, sem gyűjteményekben meg nem jelent költeményt — bár az most már csak történeti s irodalmi érdekűnek tekinthető — nem tarthatjuk időszerűnek itt lenyomatni; költői bo-

cse sem oly különös — Petőfi egyéb műveihez képest, — hogy az olvasó e mulasztás miatt valami nagy fogyatkozást szenvedne.

De azt megemlítendőnek tartjuk, hogy Petőfi ezen kérdéses költeményének 1848-dikai hatása nagyon elevenen illusztrálja a már akkor mindenfelől fenyegetett s részben meg is támadt nemzet azonkori érzelmeit s politikája irányzatát; megjegyzendőnek véljük, hogy még 1848. derekán Petőfi lantjának trónrengető zúgása a nemzet többsége kebelében nem viszhangzott, s bár a feltámadt reakció, bár honvédseregünk egyik vezére szakadási törekvéseket vetett szemünkre: a magyar akkor is ragaszkodással fordult azon dynastia felé, melynek legközelebbi környezete szabadságát s életét kioltással fenyegette.

A közvélemény ily hangulata, a nemzet ily érzelmei magának Petőfinek soraiból is kitérnek, mely sorok a jövő azon történetírása előtt is becsesül birhatnak, mely történetírás nemcsak a tényeket, hanem azok kifejlődése okait is tekinti.

Petőfinek saját, „*A királyokhoz*“ című és „*Nincs többé szeretett király*“ refrainben végződő költeményére vonatkozva írt s közzétett sorai következőleg hangzanak:

„Pest május 27. 1848. — Bocsásson meg a haza, hogy most, midőn minden pillanata oly drága, oly fontos, magamra vonom figyelmet, úgy szólván nyakára tolom magamat. Igen rövid leszek, szokásom szerint, s ha nevemhez egy eszme nem volna kötve, vagyis ha nevem egy eszméhez nem volna kötve, a közönségtől ezen egy-két percot nem merném elrabolni.

Tény, hogy még a márciusi napokban is a magyar nemzet egyik kedvence voltam néhány hét s ime egyike vagyok a legyűlöltebb embereknek. Minden elmonó hazafiúi kötelességnek tartja egy-egy követ hajítani reám. Több újságlap nem átalta magát polengérré tonni, hogy nevem rá szögesztessék.

Nem szükség a világtörténetet átmagolniunk, hogy megtanuljunk, mi a népszerűség? csapjuk fel akárhol e nagy könyvet s egy lapjából is megtanulhatjuk. A népszerűség a tarpeji szikla, melynek tetejére nem azért viszik föl az embert, hogy ott a magasban uralkodjék, hanem hogy lehajítsák. A népnek mulatság kell.

Tudtam én ezt, mielőtt ama szikla tetejére ért velem az ujjongató sokaság, nem részegített meg a rám dobált koszorúk illata; ébren és teljes lélekléklonléttel vártam a letaszítás pillanatát és

onok köszönhetem, hogy nem a fejemre, hanem talpra estem!

Talpra estem és semmi bajom sincs. Itt állok most alant a mélységben, alant és koszorúatlanul, de állok.

Egyet sajnálok, megvallom. Ha már kedvetek jött engemet lelökni, miért nem löktetek orosz lánok barlangjába? hadd szakgattak volna szét e vad, de nemes állatok! . . . miért löktetek ide, hol a csuszómászó férgek homzsegnak? melyeknek csipőse nem halálos, de több mint halálos: undorító. Istencemre, ha már bűnös vagyok, inkább érdemeltem a vérpadoit, mint azt, hogy haszontalan rongyos-lelkű fickók hizlalják rajtam piszkos nyelvöket, miket eddig csak arra használtak, hogy az uralkodott önkény kegyelmes sarutalpát nyalogassák, mint farkesóváló alázatos ebek.

De bűnös ember vagyok e vagy nem? mit vétettem? Egy verset írtam, melynek tartalma az, hogy nincsen többé szeretett király, és egy népgyűlésen kimondtam, hogy a miniszteriumban nincs bizalmam.

Akkortájtban úgy viselte magát a miniszterium, hogy igazán nem bízhatott benne az, a ki féltette a hazát; ezt pedig csak az félti, a ki szereti. Kül- és belháború fenyegetett, és hadseregünk nem volt, s fölállítására nem tett lépést a miniszterium; Jellasics féltette Horvátországban a legnagyobbosabb pártütés zászlaját, s a miniszterium úgy bánt vele, mint dacos gyermekével a majom. szereteti anya, az ember nem tudta, cirógatja e vagy pofozza? s ezekhez járult a budai vérengzés itt a haza szívében, a miniszteriumnak csaknem szemeláltára aprított a egy idegen zsoldos a magyart!

Ha ilyen kétségbeeső körülmények között kiáltom bármily válogatlan szavakkal, hogy nem bízom a miniszteriumban, ezt vétkemül csak az tulajdoníthatja, ki nem tudja, mi a hazaszeretet.

Hallgatni mindig könnyebb mint beszélni, s a ki figyelmezteti a hazát, hogy itt és itt veszély fenyegeti, az ellensége nem lehet; de igenis ellensége az, a ki látja a veszélyt és hallgat. Azzal, hogy kimondtam, miszerint nem bízom a miniszteriumban, nem akartam én őket elkergetetni, hanem ösztönöztetni átalatok arra: viseljék magukat úgy, hogy általános bizalomban, szeretetben részesüljenek. A kocsis nem azért csattant ostorával, hogy lovai kidőljenek a rud mellől, hanem hogy sebesebben haladjanak. A hasonlítás nem igen költői, de talán nem is igen rossz. Ha

én a miniszteriumnak volnék, jobban biznám azokban, kik őt koronként gáncsolják, mint a kik örökké határtalan bizalmat szavaznak iránta, mert legrosszabb esetben is gáncsolói legalább nyílt, őszinte ellenségek, míg amazok talán álbarátok; ki tudja? előttem legalább igen gyanús, hogy az egész bukott pccsovics-párt terdet fejet hajt a miniszterium előtt. Jó emberből lehet egyszerre rossz ember, de a rosszából egyszerre jó soha sem lesz.

De én nem hiszem, hogy a miniszteriumnak ellensége csak egy is azok közül, kik őt eddig megrovogatták; sőt tudom, hogy nem ellenségei, hanem a legűszintébb barátai, és ezért nagyon igazságtalanok, kik minket gyanúsítanak, piszkolnak. Azonban, ha tetszik, gyanúsítsanak, piszkoljanak tovább is . . . mi azon vagyunk, hogy a méltatlanságok eltűrése a legkisebb áldozatunk legyen, melyet a haza oltárára teszünk.

Egyébiránt bármily nagy emberek minisztereiink s én teljes elismeréssel vagyok lángelméik iránt, nem hagyhatom helyben, a mit nagyon is túlbuzgó barátaink hirdetnek, hogy egyedül csak ők menthetik meg a hazát. Kimondhatatlan szomorú dolog volna, ha nyolc emberen állna egy nemzet élete vagy halála. S ha mindjárt így volna is, ezt sem vón szabad kimondani, mert ha e hit elterjed és meggyökerezik, éktelen kárára lehet a nemzetnek. De nincs így. Az én hitem más, én azt vallom, a mit vallott a nagy francia forradalom: „vannak a státusban *hasznos* emberek, de *szükségesek* nincsenek.” Minden időszak megtermi a maga embereit, s annál többet, minél több kell neki. E hitvallás elveszi egy részét az emberek nimbuszának, de csak azért, hogy méltóbb helyre tegye, a gondviselés fejére.

A mi „a királyokhoz” című versemet illeti, mely népszerűtlenségem fő oka, az a republicanismus első nyilvános szava volt Magyarországon,

és határtalanul csalatkoznak, a kik azt hiszik, hogy az utolsó is egyszerűs mind. A monarchia Európában végefelé jár; a mindenható isten sem mentheti meg többé. Ha valamely eszme világszerűvé lesz, előbb lehet a világot magát megsemmisíteni, mint belőle azon eszmét kiirtani. És ilyen most a respublica eszméje.

Azonban a monarchiaának van még jövődjője nálunk, sőt mostanában elkerülhetlen szükségünk van rá, azért nem kiáltottam ki a respublicát, nem lázítottam (mint rám fogják), csak megpendítettem az eszmét, hogy szokjunk hozzá. Ennél többet tennem esztelenség lett volna, ennyit tennem a haza- és emberszeretetet kényszerített a magam föllázásával is. Igen, a haza- és emberszeretet.

Átalakulásunk mindenestre vérbe fog kerülni, arról szó sincs; azon kell tehát lennünk, hogy minél kevesebb vérbe kerüdjön, s erre a legcélszerűbb eszköz, az új eszmét lassanként, apródonként terjeszteni, megkedveltetni. Jaj nekünk, ha egyszerre berohan ajtóstúl! akkor nem lesz kenyérünk, mert a vérfolyamok elmoszák vetéseinket.

Ennek elkerüléscéért irtam s megnyugszom benne, mert a menyűit ártottam vele magamnak, annyit használtam másoknak. És ezért ne bántások a republicanusokat, ne lázítsatok ellentük, míg ők nem lázítanak; és ők nem fognak lázítani, mert tudják, hogy a minnek meg kell lennie, meg lesz. — A keresztény vallásnak csak tizenkét apostola volt, még is elterjedt; hogy ne terjedne el a respublica, melynek már annyi apostola van és annyi martyra volt! Tudjátok Párisban a Saint-Méry utat? ott 1832-ben száz republicanus ifjú esett el . . . olvassátok el a történetnek e lapját, megtanúlhatjátok: milyen katonák a republicanusok 24,000 betanúlt hóhér alig birta kiirtani e száz gyermeket! — *Petőfi Sándor.*

A Hegyalja.

(Folytatás.)

A loughi pusztánál az országútról balra betérve, egy kellemes völgyben nem messze találjuk a köröskörül erdős hegyekkel kerített fensikon fekvő

X Erdő-Bénye

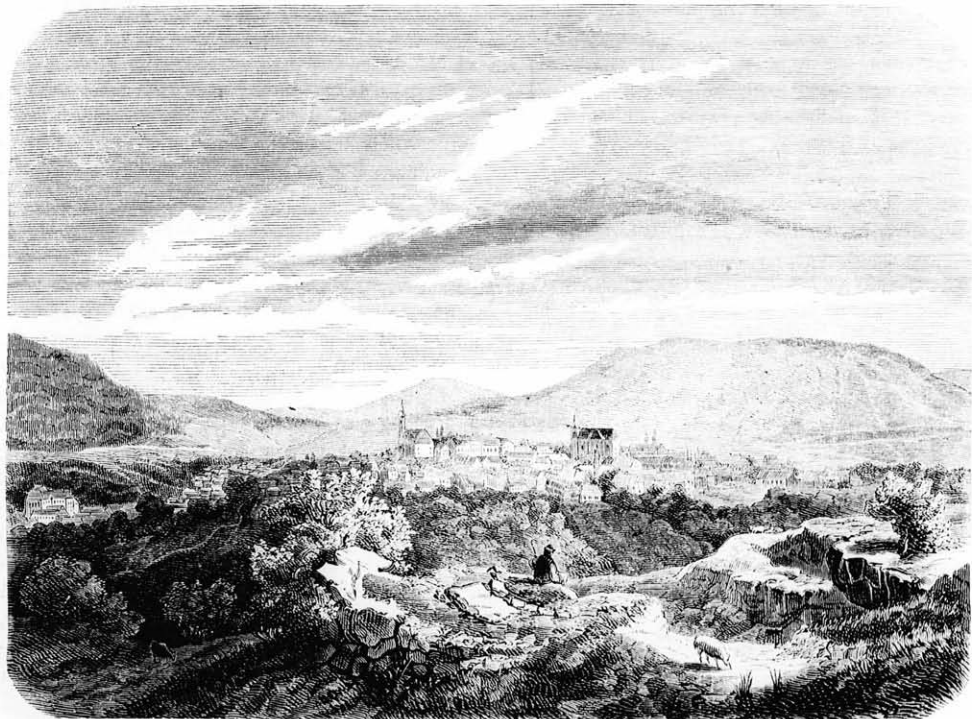
magyar mezővárost, 2300 lakossal. Az ide mellékelt tájkép a regényes fekvésű várost azon pontról mutatja, melyben Loughnál az országútról betérve meglátjuk. Felvéve van a völgyet a Bod-

rog alsikjától elzáró „Mulató” nevű trachytdomboról. Jobbról a legszebb fekvésű szőlők látszanak a perlit-hegység déli lejtjén, neve a „zsákosok”; a távoli háttérben trachyt-hegyek vannak, valamint a bal oldalon is, ellenben a medencét tajtköves kőpor tölti ki. A katolikus és református templom között kiemelkedő kastély Szirmay Ödön úré, alatta van a hegyaljai pincék legnagyobbika, mely egymást keresztül metsző, s egymás felett emeletet képező 23 ágú labirinthból áll; s a

rhyolith-tajtkő porladékába minden mesterséges boltozat nélkül van vájva, s 2000 hordót befogadhat. Hajdan a Rákócziaké volt, kik e határon terjedelmes szőlőket birtak, melyeknek nagy része adományozás útján jutott a sárospataki főtanoda tulajdonába. (Tokaj-hegyaljai album).

A várostól délkelet felé félórányi távolságra fakad a timsós vasgálicos gyógyviz s létezik egy fürdőintézet, egy gyönyörű bikk- és cserfaerdőkkel szegélyezett regényes völgyben. Az itteni gyógyviz egy elhagyatott bánya aknájából fakad, mely arany és ezüst ércék kutatása tekintetéből

emberbaráti érzelmektől indítva, megvetette alapját a most már virágzó fürdőintézetnek az által, hogy a forrást kitisztította, s néhány szükséges épületet rögtönzött. Azonban a fürdő híre mindinkább terjedvén, s nemcsak a közel vidékről, hanem messze földről is vendégeket varázsolván elő, halaszthatlan szükséggé vált a célszerűbb és fényesebb épületek létrehozatala. E magasztos hivatás a mostani birtokos Szirmay Ödönnek jutott kellemes osztályrészéül, ki felfogván a jelenkor ily jeles gyógyviz irányában táplált igényeit, a fürdőintézetet a legjobban rende-

Hegyaljai képek. X. ERDŐ BÉNYE. (A „Tokaj-Hegyaljai Album” után.)

az itteni (trachyt) dala képletekben régi időkben nyitattott. Az akna leásása alkalmával véletlenül felfedezett forrás vizét a vidék köznépeinek nyomorékjai és koldusai kezdetek először különféle bajokban használni, s a sikerült gyógyulás jeleül, miként az másutt is történik hazánkban, ruhadarabokat, rongyokat aggattak a szomszéd cserjebokrokra. Ez figyelmet gerjesztvén a birtokos uraságnál, nyomozások rendeltettek el, melyek után kisért, hogy a forrást emlékezetet túlhaladó időktől fogva sikerrel használják számtalan nyomorékok. Ennek következtében 1828-ban az akkori birtokos, néhai Szirmay Ádám

zett és felszerelt első rangú fürdőink sorozatába állítá.

A fürdőház egy csinos svájci modorban készült emeletes épület, s húsz fürdőszobát tartalmaz, melyek mind izletesen és kényelmesen vannak felszerelve. Ezen kívül a vendégek elfogadására szolgálnak a legközelebb épült „pesti ház,” a „küti lak,” a „családmellék” és „vidám lak,” mely épületek egy négyszöget képeznek, s egy gyönyörű nyílt tért fognak közre, mely fürdőtérnek nevezetik. — A timsós-vasgálicos fürdőkön kívül igénybe vehetők még Erdőbényén a zuhanyfürdők, valamint a savó- és szőlőgyógymód is. (A

fürdőről itt elősorolt adatokat Dr. Török Józsefnek, „A magyar haza elsőrangú gyógyvizei és fürdőintézei“ című jeles munkája után idéztem).

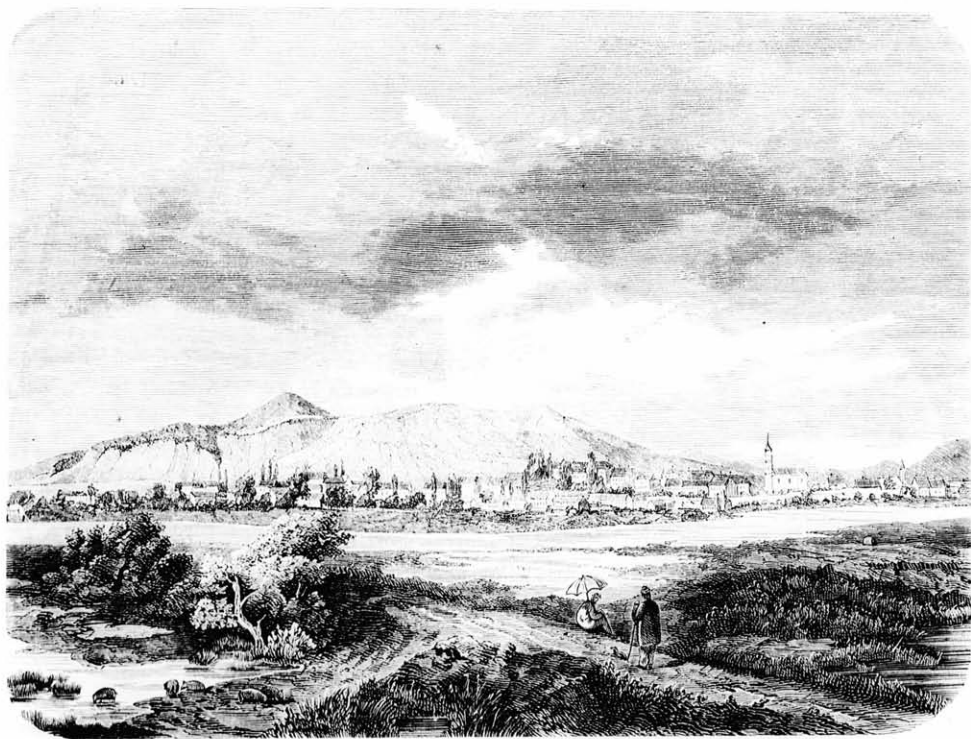
Rövid időre elhagyott vonalunkra visszatérve, legközelebb találjuk:

XI. Olasz-Liszka

mezővárosát a Bodrog partján, mintegy 1882 magyar ajkú lakossággal. Szirmay szerint már a magyarok bejövetelekor fennállott s szláv népek lakták, kik Liszká-nak nevezték. 1245-ben a tatárok pusztításai után IV. Béla király a velencei

Schwendi Lázár hadvezér által elfoglaltatott, de az 1567-dik évi 32 ik törvényeikk által ismét a szépesi káptalannak adatott vissza.

Az 1606 ik évi bécsi békekötés szerint Bocskay Istvánnak engedtetett át. A lakosok II-ik Rudolf és II-ik Ferdinánd császártól nyerték legkiválóbb szabadalmaikat, melyek szerint minden robottól menttek voltak, csupán mérsékelt urasági taksát fizettek, tulajdon tanácsuk és pecsétjük van, a borméresi jogot maguk gyakorolták, a heti s országos vásárok jövedelmeit húzzák, sőt hajdan pallos joggal is birtak. Az eléggé esinosan épült város

Hegyaljai képek. XI. OLASZ-LISZKA. (A Tokaj-Hegyaljai Album" után.)

birókokból olaszokat telepített ide s Sárospatakra a végett, hogy az elpusztított szőlőket helyre hozzák s egyszersmind a kedvező hegyfekvésen újakat is telepítenének. Ettől az időtől kezdve Olasz-Liszkának neveztetik.

Még IV. Béla király 1248-ban az akkor királyi birtokot képező Olasz-Liszkát a szépesi szent Márton egyháznak adományozta; mely adományt 1290-ben III-ik András király megújította, és még ma is a szépesi káptalan és püspök a földesura.

1466. Corvin Mátyás király a városnak szabalmat adott vásárok tarthatására. 1560 ban

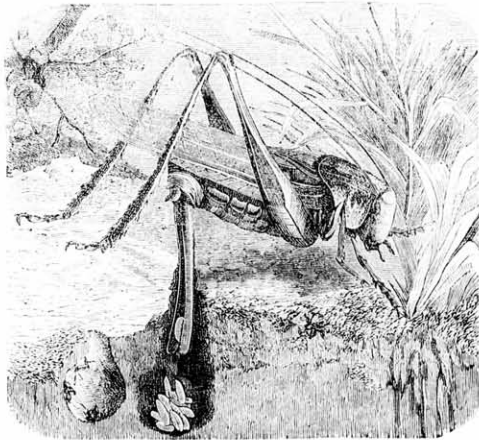
képe a Bodroggal előtérben, a síkságról van felvéve; látni a kathol. és reformatus egyházakat; a város mögött egy hatalmas ryslith hegyecsoportozat emelkedik, melyet hatalmas kupjával az erdővel borított horváthi „Szokolya“ nevű hegy jóval fölülmúl; magassága 2052 láb. A város felé néző hegyoldaloknak igen jó déli fekvésük van, és azon vannak a szőlők legjavai, u. m.: Rány és Élőhegy, továbbá Meszes. A várost több urasági lak is disziti.

(Folytatása következik.)

Zombory Gusztáv.

A mezei szöcskőről.

Az úgynevezett mezei szöcskő (latinul *Gryllus* vagy *Docticus verrucivorus*) ép oly veszedelmes kis állatka, mint közeli rokona: a sáska, ha t. i. nagyon elszaporodik; mert falánkúsága oly nagy, hogy egy-egy ily állatka képes tíz perc alatt féltényér nagyságú levelet megenni. A hol ez állatka igen nagy tömegekben veszi be magát, ott a növényzetten csakhamar megláthatni a pusztulás nyomait, úgy hogy az átlukgatott leveleknek csak koca marad meg. Az idén például Bars megye némely vidékén jelent meg a szöcskő tömegesen, nagy pusztításokat téve a vetések és kertekben. Házi állataink közül legnagyobb ellensége a pújka meg a tyúk, melyeket nem árt a kerteket ellopott szöcskökre ráereszteni.

A mezei szöcskő.

A szöcskőnek ide mellékelt ábráján láthatja az olvasó, miszerint ez állatka nőténye potrohának végén sajtószerű kétágú szerszámmal, az úgynevezett *ovipositor* vagyis tojáselhelyezővel van ellátva. Ez eszköz aránytalanul hosszú s arra szolgál, hogy annak segítségével a szöcskő tojásait valami földhasadék avagy vékony földesatornában lehetőleg mélyen helyezhesse el; s e csatornát vagy hasadékot maga szokta ez állatka ásni.

Midőn a szöcskő tojáselhelyezőjének két ága erősen egymáshoz tapad, akkor azt furóul avagy ásóul is használhatja. Ha szöcskőt fogunk s megvizsgáljuk, tojáselhelyezőjét zárva találandjuk, minthogy az csak a tojás percében nyílik meg s pedig akkor is csak annyira, hogy az egyik tojás a másik után végig csúszhasson rajta.

A szöcskő egy-egy helyre csak néhányat tojik, úgy hogy alig történhetik oly véletlen, mely min-

den tojását elpusztíthatná s e körülmény legfőbb oka annak, hogy annyira elszaporodik.

Ha a nap melege kikölti az apró szöcsköket, akkor ezek csaknem fehérek s csak akkorák, melyeknek képtünkön a zacskóalakú gödörben balra látszanak. Májusban, júniusban s gyakran júliusban is tömegesen jelennek meg a gyorsan felnövekvő szöcsköfiak.

A szöcskőnek számos faja van, úgymint: a nagy zöld, a barna és szürke, az úgynevezett trücsök stb. de ezek mindannyian egyformán helyezik el tojásaikat. A szöcskők minden faja szereti a meleget és szárazságot, s mindegyikük vígkedélyűnek s igen mozgékonynak mutatkozik. A szöcskők látása s hallása igen éles, bárha eddig nem is sikerült rajtuk hallási szervet, azaz fület észrevenni.

Igen különös sajátága a szöcskőknek egymás iránti ellenséges érzelmük. A hím a nőtényre s viszont, roppant dühvel tör, ha nem a párosodás idején találkoznak, sőt képesek egymást meg is ölni. Házasságuk tehát csak rövid ideig tart s télen át ágytól és asztaltól elválva élnek. Sajátága az is, hogy a hím könnyen megszeppen a nőtény előtt. Ha a hím véletlenül oly lyukra akad, melyben előtte már egy nőtényke ütötte fel sátorfáját, utcú vesd el magad! — megiramlik; s ezt jól is teszi, mert különben előző a nőtény, megragadja őt s jól megdolgozza. Sőt az is meg-esik, hogy közvetlenül a párosodás után a nőtény kitépi férje lábait és csápjait, (tapogató szarvait).

A viaskodó szöcskők kemény fejükkel rohanak egymásnak, épen úgy mint a kosok vagy kecskébakok. Ha több szöcskőt ugyanazon skatulyába zárunk, egyik a másikat felfalja.

A szöcskő azon fajai, melyek rovarokat, például szünnyogokat osznek, rondkivül ravaszok áldozataik kézre, illetőleg szájra kerítésében.

A szöcskők igen szeretnek dalolni vagyis trücskölni, és imi vagyis szüresölni. Énekük hangja szárnyaik roppant sebes mozgatása, és egymáshoz dörzsöléséből ered. A fák szöcskője azonnal elnémül, ha közelitenek feléje, de helyén marad, míg a mezei szöcskő azonnal tova ugrik. Szomjukat leginkább harmattal oltják, de gyakran apróbb tócsák szélein is láthatjuk őket.

Annyi azonban bizonyos, igen sajátos, félénk, ledér és kogyetlen egy népecske ez a szöcskő nemzedék!

A gyufáról, különösen mint közkezen forgó méregről.

(Végo.)

A csontból való vilanyelőállítás röviden e következő: a csontok, melyek mindenfelől összeszedettek, a szabadban megégettetnek; miáltal a bennük volt szerves anyagok gázalakban elillannak, és csak a szervesetlen anyagok maradnak meg hamu alakban, ezen hamu adja az anyagot a vilany készítésére; mely célból ez kénsavval a vízzel kevertetik. A kénsav mint erősebb sav, a szénsavat — mint a csonthamu egyik alkotórészét — kihajtja a szénsavas mészből, képezvén: kénsavas meszet — gyps. Megtámadja továbbá a csonthamu másik alkotórészét — a vilanyosavas meszet is, s ennek egy részét szintén felbontja, a felbontottnak meszével egyesülvén. A hátra maradt kénsav által már föloldadni nem bírt vegyület: az ugynevezett *savanyu vilanyosavas mesz* lesz, mely könnyen oldható vízben. Erre a víz lepároltatik egészen, míg a vegyület szörp állományává változik, és az szénporral vegyítve hevítették, miáltal a még benne vegyileg létező vízcseppek is elillannak, s a savanyú vilanyosavas mesz is föl bomlik, adván *közömbös vilanyosavas meszet* és szabad *vilanyosavat*, mely utóbbi az izzó szénnel *vilanyt és szénlevegőt* ad. $(\text{PO}_3 + \text{C} = \text{P} + \text{CO})$

A vilany fajsúlya 10 Celsius foknál: 1. 826. Fölolvad 442 Celsius foknál, és forrásba megy 290 C°-nál.

Ha a vilanyt sötétben dörzsöljük, világít mindaddig, míg a a ledörzsölt részlet egészen nem élenyült (i. e. vilanyosavvá.)

A vilany az élenyvel nagy rokonságánál fogva igen könnyen meggyúl, miért is kezelésénél fölötté óvatosoknak kell lennünk, mert égetése által támadt sebek nemcsak súlyosak, de igen gyakran vesztélyesek is. A vilanyt tiszta állapotában víz alatt szokták tartani.

A vilany könnyen gyúlóságán alapszik a gyufagyártás.

Az első vilanyos gyújtó fölötté furcsa készülék volt, egész kis masina, — mely elnevezés köznépnél maig ismert és átvitetett a mostani tökéletes gyújtóra is; — állt pedig ezen masina egy kis zárt ólom edényből, melynek alján vilany volt, ezen edénybe mártottak kémmel bevont fűcskát, melynek végére reátapadt kis mennyiségű vilany; e fűcska csak huzakor gyulladt meg, ha fán vagy parafán huzamosabb ideig dörzsölte-tett.

Ezen készülék a hordozás körüli alkalmatlanságán kívül még azon roppant hátránnyal is bírt, hogy alig pár napig volt használható; az edénynek gyakori fölnyitogatása által ugyanis mindig friss lég jött abba, mely a vilanyt, *vilanyos és vilanyosavvá* oxidálta, e vegyületek pedig saját sa-gaiknál fogva vizet szíván magukba, az egész készüléket használhatlanná tevék.

A jelenleg is közkezen forgó ugynevezett kénes gyufák, eredetüket állítólag egy magyar embertől: Irinyitől veszik. Ezeknek is főalkatrésze a vilany, de vannak bennük oly testek is, melyek magukból élenyt bocsátván ki, az égést élénkítik. Ilyen testek: a *légenyosavas és chlorsavas manganföld* vagy az ólmag (minium.)

A chlorsavas kálival készített gyufák, noha könnyen égnék és gyulnak is, azon nagy hátránnyal bírnak, hogy meggyulásuk alkalmával a tüzet patogva szétszórják, miáltal sok káros befolyásnak eredményezői. Legcsendesebben ég a *légenyosavas-káli* (salétrom)mal készült gyufa, melyhez élénkítésül kis mennyiségben az elébb említett *chlorsavas káli* is vegyítetik.

Ezen keverék következően készítették: a vilany kis mennyiségű vízben 50 Cels. foknál olvasztván, megkivántató adag *chlór és légenyosavas káli*-val kevertetik össze, mely utóbbiak föloldódnak a vízben; tesznek még e keverékhez némi fémlevegőt és gummi-nyálkát, s ezt addig dörzsölik, míg egynemű tiszta állományává válik, míg az egyes vilanygolyócskák benne el nem tűnnek. Ezen tésztába ekkor festanyagot (berlini kéket, miniumot stb.) tesznek, mely festanyag minősége határozza meg a gyufa fejei színét.

A száraz fából gyártott, s egyik végükön kénnel bevont gyufaszálacsák most olyképen mártatnak ezen tésztába, hogy annak egy kis mennyisége a kénes részre ragadjon . . . s végre a már kész gyufa kiszárittatik.

Ezen ily módon készült gyufák a kiváncsoknak tökéletesen megfelelének, csakhogy a rajtuk levő kén, az égés által a fölötté kellemetlen szagú és az egészségre ártalmas kénessavvá fejlődik.

A szagnélküli, köznyolven ugynevezett *salon*gyufák készítése ebből áll: a gummioldat, manganföld és salétromból készült tésztába 37 C°-nál kevés vilanyt olvasztunk, és egyenlő szétosztásig keverjük; mire azután — a kén helyett — stearin vagy paraffinnal bevont gyufaszálacsákát

az előbbeni mód szerint bemártjuk. Ezen gyufánál a salétrom adja a vilanynak az égésre szükséges élenyt, a manganfőléleg pedig fokozza a dörzsölést.

Mielőtt a vilanynak mérges hatására áttérnénk, meg kell említenünk az ugynevezett *vörösvilanyt*, mely a nap fényének a közönséges vilanyrai huzamosabb behatásából származott; ez abban különbözik amattól, hogy nem mérges, noha egyéb vegyi tulajdonságaiban misem változott.

A vilany a közéletben mint mérég is használatik, s leginkább patkányok kiirtására; mi célra következő keverék legajánlatosabb: Végy *6 nehezék* vilanyt, *1 nehez.* porrátört kényt, dörzsöld ezt össze *6 nehez.* hideg vízzel, tégy hozzá a dörzs után *8 obony* hideg vizet, *2 nehez.* mustárlisztet *8 obony* porrátört cukrot és *12 obony* rozslisztet. Ezen keverék a nyálánk patkányok által igen izletes — de fölötte rosz következményűnek találattik.

A vilanynak mérgező tulajdonsága azonban nemcsak a sokkal gyöngébb patkányokat öli, de halált hozó egyéb állatokra is; halált okoz, még pedig igen kis mennyisége (1—3 gran) az embernek is. E szert a legújabb időkben az öngyilkosok igen nagy száma választja az élet kioltására; alig múlik el nap, hogy egy vagy más helytt vilanynyali mérgezéstről ne hallanánk. Főoka e szomorú célra használatásának bizonyára abban rejlik, hogy ezt bárkinék is módjában van megszerezni, nem ugyan tisztá állapotában, — de mint a különben nagyhasznú gyufa főalkatrészét. Ha fogalma volna azonban a legelszántabb öngyilkosnak is ama borzasztó kinokról, melyeket e szer az organismusban előidéz, ugy lehetetlen hogy ennek segélyét venné igénybe, megszabadulandó a megúnt léttől; e szerencsétlenek szenvedéseit leírni — sőt még elképzelni sem lehet; — azt látni, észlelni kell, ha bir valaki elég hideg vérrrel, hogy magának fogalmat szerezhessen róla!

Mint főnebb is említém, elég a vilanyból 1—3 gran, hogy halált okozzon; erre sokan azt fognák mondani, hogy mikép lehet mégis számos olyan egyénnek föllábadása, ki nagyobb mennyiségű vilanyt vett magába, s kiknek az orvosi segély is csak idő múlva érkezett?!

Ez a vilany vegyi természetének nem ismeréséből származott szerencsés tudatlanság eredménye. A vilanynyali öngyilkos szándokát legtöbbszörre következőleg hajtja végre: tiszta vilanyt nem szerezhetvén, vagy talán nem is tudván, hogy ez létezik-e, hallowása folytán gyufát vesz,

mint mérgező anyagot, lefaragja annak fejeit, s e fejeket vagy pedig az egész gyufaszálakat pohárban áztatja, vízben hagyja huzamosabb ideig, hogy az *földoldódjék* (?!) ; midőn már e művelet szerinte vége ment, valóban pedig, miután a gyufafejek ragasztó anyaga leázott; megisszák a vizet, ott hagyván az odényben sürtjét, a tulajdonképeni mérges anyagot. Erre roszul lesznek, s roszul létüket még emeli az izgatott idegrendszer — a fölláborodott lélek; . . a környezet rémülve futkos, — majd a megérkezett orvos beadja a hánytatót, mi egyszerre megkönnyíti a beteget, s rövid idő elmulta után az egészség rendes állapotába visszatér.

Természetesen, mert az egész nem volt egyéb, mint a vélt bűnös cselekmény véghezvitele fölötti ijedtség; a vegyészettben járatlan egyén ugyanis nem tudta, hogy a vilany vízben nem olvad fel, a mit tehát ő kétségbeesésben megivott, gummit s egyéb a gyufából kiázott kevéssé ártalmas anyagokat tartalmazó viz volt!

Másik szerencsés eset, ha az öngyilkos valóban bevévén a gyufafejeket, mielőtt ezeknek fölszívódása eszközölthetnék a gyomor falai által, már is hánytató szerekkel azokat onnan eltávolíttjuk.

A vilany vízben nem, de fölolvad kénszénegben, aetherben, alkoholban, olajokban és zsirokban.

Mikből következik: hogy a megmérgezettnék semmi szin alatt oly szert ne nyujtsunk, mely ez említett anyagok valamelyikét tartalmazná, mert ezek a gyomorban föloldván az ott állományában létező vilanyt, annak fölszivatását ez által nagy fokban elősegítik, így pedig az egyén menthetlenül veszve van.

Állatokkal tett kísérletek azt mutatják, hogy ha vilany tartalmu olaj fecskendeztetik be a *vena jugularisba* (nyak-viszér), kevéssé pillanattal mulva fehéres gőz jön ki a száj- és orrból, a lehelés és érítés gyorsul, s az állat 15—20 perc multán elhal.

Az említett orr- és szájbóli kigözülgés oly gyorsan kezdődött, hogy gyakran még a befecskendés befejezése előtt már megtörtént; miből látható, hogy a vilany fölszívódás és gyorsan a légszöbe jön, hol a levegővel érintkezvén, *acidificatio* folyamának tétetik ki. Ezen acidificatio a vilanynak gyomorba jutása alkalmával is történhetik, és ennek tulajdonítható a gyomorban rendszeren támadni szokott erős lobfolyamat.

Hogy azonban a vilany halált hozó legyen, arra még az acidificationak létrejövetele sem

okvetlenül szükséges; finomul eloszlott állapotban ugyanis, egyenesen a gyomor falaiban végződő idegszálakra hat a mennyiség, a honnan azután azon nagy fokú göresük származnak, melyeknek a beteg — sajnos — gyakorta áldozatul esik.

Röviden egybefoglalva azt lehet mondani:

„Hogy a vilány oly helybeli és általános ingert okozó szer, melynek kis adaga is rövid idő alatt kioltja az életet; hogy annál mérgebben hat, minél fino abbul van eloszolva; hogy hatása annál gyorsabban következik be, minél szállékonyabb volt oldószere (p. o. az aetherben és alkoholban oldott vilány könnyebben hat károsan, mint a vilánytartalmu olajok vagy a vilány in substantia); végre pedig hogy hatása a gyomorban lévő ételek mennyisége és minősége által különböző módosításoknak van alávetve.“

A mérgezés e nemének gyógyítása igen gyöngő alapokon nyugszik, mivel ellenszerét mind e mai napig nem ismerjük; a mit kártékony befolyásának megszüntetésére teszünk, az tisztán rationalis!

Ha a vilány in substantia vétetett föl, s csak kevés idő előtt, mely alatt nagyobb változásokat még nem okozhatott; legcélravezetőbb hánytató alkalmazása, mire álljon itt egy formula: „Rp. Tart. emetic. gr. quatuor. Aqu. des. simpl. unc. tres. Syr. simpl. unc semis. DS. Minden 10 percben egy étkanállal, míg háromszor nem hányt. —“

Ha pedig oldatban vétetett be a vilány, akkor arra kell hatnunk, hogy azt, mielőtt felszívhatnák a gyomorba, oly szerrel kössük össze, mely vele nem mérges vegyületet képez. Ilyen szer a *magnesia vizzel*. Vizzel azért, hogy az a gyomrot betöltse, és ez által a levegőt, mely a vilány éle nyülését elősegíti, onnan kiszorítsa, s egyszerűs mind a hányást könnyítse. A magnesia vegyül a vilánysavval, s vele egy oldhatlan, tehát nem mérges vegyületet képez.

De mivel a magnesia csak a már képződött vilánysavval vegyül, s így a míg a gyomorban — mint föl nem oldott vilány — mindig mint mérgező anyag működik, nem bizonyított be elég hatályosnak ezen említett gyógyeljárás. Nem felel meg annyira a kívánalomnak, mint az elmondandó újabb mód, melynek lényege a következő: a magnesiához oly testet adunk, mely a gyomor melege által még könnyebben fejlődő *vilányos savat és vilányköneget*, mindjárt *vilánysavvá*

átváltoztatja, mely vilánysav azután a segédszerrel egyszerre beadott magnesiához azonnal hozzá kötődik.

Adunk t. i. egy *magnesióból* (Mg O.) s *alchlórsavas magnesiából* (Mgo. Cl O.) álló keveréket.

Az alchlórsavas magnesia élenyíti a phosphoros savat és phosphorköneget: phosphorsavvá és vízzé; míg másrészt a szabad alj a vilánysavvali rokonságánál fogva a *vilánysavas magnesia* képződését támogatja ($PO_3 + {}_3Mg O. Cl O = {}_3Mg O. PO^3 + {}_3HO.$)

Ezen eljárásunk által azonban, még kedvező esetben is, csak gát van vetve a mérgezés terjedésének, s ha megemeltök is a beteget a rögtöni háltól, nem hárihattuk el azon veszélyt, mely fenyegeti a gyomorban és belekben támadni szokott lob következtében; melynek kezelése, az ezen bajok, mint ilyenek, ellenében szokásos gyógyeljárást követeli.

A fölszámlált gyógyszerek megérkezéig, ideiglenesen, adhatunk a betegnek nyákos italokat, chlormészoldatot, keményítőt, habbá vert tojás fehérjét etc.

A beteget fektessük ágyba, nyugtassuk meg a mint csak lehet, csillapítsuk fölzakklatott kedélyt. Óvakodjunk szeszese alkohol tartalmu italok vagy olaj nyujtásától, s ne álljunk elő a szegny szerencsétlennek sopánkodásainkkal, vagy épen — mint többször volt alkalmam látni és hallani, — ne kezdjük el dorgálni meg gondolatlan tetteért, hisz mindezzel a meglevön már úgy sem segítünk, míg a beteg lelket még inkább elesügesztjük.

Gyors és helyesen alkalmazott orvosi segély gyakorta megmenti a beteg életét, bár a baj mindamellett sokszor idültté válik és hónapokig is el tart, az emésztési csatornában történt sérülések által okozott táplálási zavarok, és a mérgezési időben a vérbe átment vilány káros vérvegybontása miatt.

Ki elég türelemmel bírt, hogy a tárgy elvontságánál fogva itt-ott nehézkessé vált és érdek telennek látszó soraimat elolvassa: ime láthatja, mennyi haszna, de mennyi kára is van a gyufa, illetőleg a vilány elterjedésének!

Vajha a vegyészeti, e már is fejlett, de naponként előbbre hatoló gyönyörű tudomány, a tűz előállíthatásának egy szintily olcsó és egyszerű, de kevésbbé veszélyes szerét ismertetné meg velünk mielőbb, mint jelen értekezésünk tárgya!

Th. L.

Egy hét története.

(November 23.)

(VK.) Pest arcúlatán most sok az idegen vonás. Vörösmarty szobra az akadémiai palota csarnokában soha se hallott annyi német szót, és soha se látott annyi magasztetű kalapot, szalon-frakcot és simára borotvált arcot, mint most, midőn a tudomány lépesőin naponta a bécsi politika szövívői haladnak föl. De noha minden új dolognak meg van az a varázsa, hogy kíváncsiságot ébreszt: a bécsi delegáció üléseire mégsem igen siet a közönség. Maguk a küldöttek jobban érdeklik az embereket, mint az, a mit végeznek. S a küldöttek láthatók máshol is: utcán, szállodákban, színházban, dísztermekben s a képviselőház karzatán.

Tegethoff tengernagy, kinek nemcsak tehetsége, de jelleme is tiszteletreméltó, Gablenz tábornok, ki nem tartozik a régi rendszer megrögzött katonái közzé, az erélyes Kaiserfeld, a hajdan ellenünk viaskodott s most Pesthez simított Kuranda, sőt még a vörösöves páter Greuter is, a tyrolai „hegymögiség“ ez águsbogas szövívője — egy vagy más szempontból — mindenesetre érdekes vendégek, kiket a jobb és bal-oldal egyiránt szívesen meghívott „körük“-be, s kik fővárosunkat elég kellemesnek találják, habár Napoleon herceg is azt mondta is rá: hogy „szép nagy falu.“

Mondják, hogy a birodalom „súlypontja“ ez idő szerint fővárosunkban fekszik. Itt végzik a közös ügyeket, itt az udvar, itt időz báró Boust, sőt a súlyt szaporítani közelebb gr. Taaffe és Brestl (ez utóbbi nem oly ferde sarkú topánban, mint némely bécsi rajz állítá,) Budára érkeztek.

Ittlétők politikai oldala nem tartozik tárcánkba; sokkal esőndesebben is végzik dolgukat, melyek milliónyi számok képében terpeszkednek eléjük az akadémiai terem asztalán, semhogy az valami különös fővárosi eseményt képezne; mind igen sima, ud varius modorú férfiak, kiknek ellenzéke sem jár nagy füsttel és tüzzel; mi ránk inkább társaséleti vonásaik tartoznak, a mint gr. Andrássy vendégszerető termeiben társalognak, s közelebről van alkalmuk meggyőződni, hogy ez a magyar nép mégsem olyan „barbár faj“, a mint a mult évtized tentaférgei állíták. — „Éj — mondá az egyik egy támlányon, — mily csinos színházuk s még hozzá nemzeti dalművők is van!“

Épen Erkel „Bánk-bán“-ját hallották, melyben meglepte őket a — cimbalom, (a birodalmi kancellár egészen előre hajolva hallgatta,) s Melinda

zokogó sírása, mely mindig szép volt, midőn — hallatszott.

Két művésztől, kik világszerte sok kitünőt élveztek, erős kritikát hallottunk.

— Az egész operát nem lehet *hallgatni*, — mondá tulzottan az egyik, — kivéve Paulinét.

— Azt meg *hallani* nem lehet, — viszonzá a másik.

Valóban a kedvelt művésznő néha oly finom hangszálakból szövi énekét, hogy szinte óhajtanók: bárha valami hallesőt is találnának fel hozzá! Sokszor vita is támadt már a fölött, ha vajjon énekel-e, vagy nem? mert az egyik jól látja, hogy énekel, míg a másik teljességgel nem hallja. Pedig mily tiszta csengő hangja van, valahányszor kedve jó megmutatni! Csakhogy ritkán teszi, mintha nagyon féltene, holott az erőt az fokozza, ha szabadon gyakorolják.

Az egész „Bánk-bán“ (jelmezeivel, csoportozataival, táncával) eléggé tetszett az idegen vendégeknek is, s több helyét megtapsolták. — „Sok erő és dallam van benne, — mondá az egyik, — de“ . . . De — fejezzük be, a mit elhagyott, — magyar érzés kell hozzá, hogy történetét és dalmait teljesen átérezzük.

Annál kozmopolitikusabb hangon csicsereg a népszínházban „Coscoletto.“ Ez is Offenbach műve, ki német földön született, Franciaországban növekedett, s most az egész világnak él. Ez a „Coscoletto“ bohó egy szöveg, vidor, röpkedallokkal és sok tarkasággal. Egy „makaróni-árus“ félti bájos nejét, kinek sok udvarlója van. Férfi és udvarlók kölesönösen félnek egymástól, s egy közösen elköltött vacsora után arra a sejtelenre riadnak föl, — mert van is némi gyanútokuk rá — hogy mindnyájan meg vannak mérgezve. Igen bohó jelenet ez, s paródiája az „opera seriák“ ama képtelenségének, midőn a megmérgeztettek néha egész óranegyedek hosszán énekelgetnek, mint a „Borgia Lucerziá“-ban. Az udvarlók mindent bevallanak egymásnak a halál képzelt küszöbén, s a közönség alig győzi novetéssel, míg végre kiderül, hogy a makaróni még sem mérgeggel, hanem ártatlan zsiradékkal készült. Kellemes dalok, gunyoros tréfák, tánc, vezuv-kitörés, sat. igen élénk képek teszik ez operettet, melynek egyébb baja sincs, minthogy a népszínháznak nincsenek hozzá — énekesnői. A karból választanak ki tehát egy pár fiatal nőt, kik énekelnek szükségből, s distonálnak, a mint csak tőlük te-

lik. — Sajátságos balvégzete a népszínháznak, hogy míg majd minden vidéki társulat köréből egy-egy ügyes operette-énekesnőt dicsérnek: itt sohogysem bírnak szert tenni egyre. Ekkép a multság háborításokkal jár, s a néző gyakran szeretné bodugni füleit, hogy csak lásson, (mert a kiállítás mindig szép), de ne halljon — semmit. Maga a népszínház művezetője is érzi e hiányt, s úgy látszik, most már kétszeres erővel fokszik az eredeti újdonságoknak. Szerencséjére, most is több oly művel rendelkezik, melyek méltók a figyelemre. Szarvas Gábor „Galambpostája“ után, mely ugyan nem sikerült, következik Kazár Emil „Két kulacsosa“, majd a P. Szathmáry Károly „Tatárjai“, Szépfaludi „Vihar után“-ja s Bartalus „Kávénénikéi“. — A nemzeti színháznak nincs ily bő választékja. Ott csak a Berezik Árpád „Népszerűsége“ vár előadásra, melyet némelyek előre igyekeznek — népszerűltetni.

Részünkről nem ooztozunk semmi kárörömben, mely fejlődétehetségeket ér, miután nálunk nincs nagy bősége — tehetségeknek.

Sajnáljuk azt is, hogy Schwarcz Gyula fölött — első képviselőházi beszéde után, mely nem a legjobban sikerült — mindjárt meghúzták a halálharangot. Nem egy ember van, ki megbotlik a küszöbön, de aztán annál szabadabban és könnyebben mozog benn a teremben. Tagadhatlan, hogy a fiatal szónok, (annak mondhatjuk, mert valóban igen jó előadása van,) nem valami taktikus előjáró beszédet tartott, de bizonyára az a hæv ragadta el, mely becsültnivaló meggyőződésből ered. Neki egy nemes eszméje van: a műveltség által tenni hatalmassá, még pedig *minétebb*, a nemzetet. Ez az eszme ragadta el. Ezért kívánta, hogy a mely község bizonyos idő alatt nem állít iskolát, fosztassék meg a politikai jogoktól; ezért kívánta, hogy a tanárok oly díjazást nyerjenek, a mennyi — körülményeink közt — nem telik. Hogy a ház képviselőinek nagy részét nem tartá a kérdés színvonalán állónak, s hogy a közoktatási miniszter adatait s a játirodalmi működése gyümölcseinek nyilvánítá: mindenesetre tévedés volt; de az, a miért legjobban fölzúdultak ellene, midőn t. i. egy képviselő brusque ellenvetését, ki adatainak hitelességét egyszerűen kétségbe vonta, nem tartá „méltónak“ a cáfolatra — bizonyára oly tény volt, melyet minden önértetes fiatal ember elkő-

vet, ki nem öregedett még ahhoz a szelid bölcseséghez, mely a ködöbást is kenyérrel viszonozza.

A sok beszéd, melyet e fiatal képviselő két nap alatt tartott, nem más, mint kipótlani akarása annak, a mit olmulasztott. Későn jött, kevés ideje van — beszélnie kell! Igaz, hogy most különösen drága az idő, mert majdnem annyi törvényjavaslat van még hátra, a hány nappól áll az egész országgyűlésélete. Mint a megkésott vonat az utósó állomásokon kétszeres erővel igyekszik kipótlani a mulasztást: úgy tesz most a képviselő ház is. Minden nap korán kezdí és későn végzi, s az utósó héten még az éjszakákat is igénybe akarja venni.

S ha vége lesz ez utósó napoknak, kezdődik az izraeliták kongressusa, melynek célja: egyházi ügyeik rendezése. Fontos ügyek ezek, mert mikénti szabályozásuktól függ, hogy a haladás által mindnyájunkkal összeolvadjanak. Magok is érzik ezt, s a fehér és piros rózsa hívei egykor nem esatáztak több szenvedélyességgel, mint most a haladási és orthodox párt. A régi egység megbomlott, s a korteskedés oly hævvel folyt mindenfelé, hogy a tekintetes karok és rendek hires tisztujításai sem mentek zajosabban.

A pesti választásnak is igen élénk és magyaros képe volt. A menet élén banderisták nemzeti zászlókkal, cigányzene, hársányt éljenek, háromszintű toll a kalapok mellett, s a lobogón e jelszó: haladunk! S örvendünk rajta, hogy ez a párt győzött, még pedig nagy többséggel, s óhajtjuk, hogy az izraelita kongressus is tanúbizony-sága legyen a korszollem nagy vívmányainak.

Épen e zaj közé esett egy oly ünnepély is, melyet felekezeti és pártkülönbség nélkül ült meg mindenki: a királyné neve-napja. Budán Cherubini miséje, országnagyok, képviselők, küldöttségek jelenlétében, a nemzeti színházban himnusz és díszelőadás, Gödöllőn a polgárság fáklás zenéje, minden városban istentisztelet s minden pusztán egy-egy szivből fakadt fohász fejezé ki: „éljen a királyné!“ Hiszen mindnyájan tudjuk és érezzük, hogy hazánk jobbra fordult sorsának mai épületében mennyi munkarésze volt ama gyöngéd kéznek is, melyet egy jó nép iránti szeretet tön erőssé. S hálával ismeri ezt el mindenki, az is, ki ez épület egyik másik beosztásún és tétőzetén még sok javitnivalót talál.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

F. Gy. (Történeti naptár.) November 26-án lépett életbe a francia köztársasági naptár: 1793.

— 27-én választatott Pesten királylyá Robert Károly: 1308. — 28-án m. h. Priesznitz Vilmos, a

vizgyógyászat alapítója: 1851. — 29-én m. h. Mária Terézia: 1780. — 30-án m. h. VIII-ik Pius pápa: 1830. — December hó 1-én szül. Vörösmarty Mihály: 1800. — 2-án III-ik Napoleon Lajos államcsinja: 1851.

(Képviseleti mellképek 1848-ból, az 1848-diki „Élet-képek“ „Charivári“-jából.)

Amott ül keményen, vitéz *Bónis Samu*,
Kinek beszédében sok tűz, kevés hamu.

Másfelől mozog már *Bernáth Zsigmond* szája,
Kapkod a menykőhöz mint egykor druzsája.

Szelid, tüdő arccal csendesen pauzál
Miniszteri székben az áldott *Klauzál*.

Közfelkivánatra táblabíró *Csiky*
(Tán e titulusért párbajra nem hi ki)
Órál s diktumból nagy talentum ri ki.

De ha neki kerül a radikál *Perczel*,
Bárha eltalált is kézni egy pár perccel:
Tele Csiky úrnak szeme szája sterccel.

Csak te ne szólj bele, szép fiam *Repeczky*,
Mert a tudománytól még te sem repedsz ki.

Hát az ott kicsoda, ki mosolyg untalan,
Szétnéz, kokettiroz és nem is hasztalan.
Mindenki őt nézi, bámulja, fent alatt,
Le a süveggel! ő *Szemere Bertalan*.

Úgy ült itten egykor elnökül *Palóczy*,
Mint kisdédei közt rector *Pesztalóczy*.

A felső táblánál szörnyen elnök *Majláth*,
Senkit sem bánt, de ha megharagszik: majd ad!

Miről nevezetes vitéz *Németh Albert*?
Szinte lerázta a falakról a maltert.

Voltam a míg voltam *Cornelius Balog*,
De most már azt tartom: csak haza ballagok.
Eljöttem szekéren, visszamegyek gyalog.

Hasonlóképen járt spektábilis *Kapi*,
Kinek dicsősége vala csak egy napi.

Hát a két nép fia? Egyik *Szivák Miklós*,
Másik *Táncsics Mihály*, a kit küldte Siklós.

Látod azt, ki fölkel, — az óriás *Besze*,
Azért hogy nagy ember, van ám annak esze. (?)

Sajtszinü szakállal amottan ül *Hajnik*.
Se jobbra se balra nem egy könnyen hajlik.

Megfujja a kürtöt jó *Kazinczy Gábor*.
A jobbik oldalon ő maga egy tábor.

Egy kezében írón, másikkban a rovás;
Vajjon mit regisztrál *Ludovicus Kovács*?

Legvégire hagytam a javát: — *Teleki*,
Soh' sem kell más emek mondani: *te! le! ki!*
Mert habár nincsenek is számos teleki.
Belőle legdicsőbb szónokunk tele ki.

Van még egy, a kinek élte nem egy nyári,
És mint sok más egyéb nem oly lárfári!
Itt vannak továbbá: *Irinyi, Irányi,*
Erényi, Merényi, Kerényi, Korányi,
Arányi, Virányi, Srányi, Csoltoványi,
Kiknél szebbet, jobbat nem lehet kívánni.

* (*Még valami a virágokról.*) Multkor, midőn a virágokrók irtnak, már említők, hogy nevezetesen Nizza, Cannes és Gratsé foglalkoznak különösen a virágtenyésztéssel az illatárusok számára. Ez a három város háromszögöt képez, melynek alapja a tenger. Nizzától Cannesig 20 mtföld, Gratsétól a tengerpartig 10 mtföld. E háromszög sík földén csupa virágokat termesztnek, az egész mintha egy virágerdő volna; itt jázmin, ott narancsvirág, ibolya, tubarózsa sat. s ép úgy aratják, mint másutt a gabonát. Sok rét, midőn a nap sugárai rajta átcsillámlik, úgy látszik, mintha mindmegannyi tarka szőnyeg lenne. Az egész légkör virágillattal van tele. Itt készítik a rózsá, jázmin s levendulavizet, nagy kádakban, mint másutt a bort s a pálinkát; kiszámítás szerint e nagy háromszögön 1,478,000 font narancsvirágot, 530,000 ft. rózsát 100,000 ft jázmin, 75,000 ft. ibolyát, 24,000 ft. tubarózsát s nagy mennyiségű levendulát termesztnek. Pontos számítás szerint egy hold levendulával beültetett szántóföld 200 tallernál többet jövedelmez évenként, mi nem csekély jövedelem e különben fényűzési cikknek tartott terményből. Hasznosabb kereset a gabonatermesztésnél.

* (*Khinai túlszerénység.*) Cooper angol tudós, ki India s Európa között lehető legrövidebb út föltalálásán fáradozik, Khinából Ki-zan-kiből márc. végéről keltezett levelében azt írja, hogy khinai társával folytatott párbeszédében a legudvariasabb szólamódokat használja, miket ellenfele a legtúlszerényebb módon ügyekszik enyhíteni. Cooper így írja le az ilyen párbeszédet: „Hogy mint érzi magát a fölséges s dicsőséges gyermek?“ — „Undok porontyom csak meg van valahogy?“ — „Hol, melyik helyen áll az ön ékes palotája?“ — „Idétlen kutyaszorítóm Luchanban van.“ — „Nagyszámú a ön nemes családja.“ — „Csak öt esetlen kölykőm van.“ — „Drága neje féltett egészsége milyen állapotban méltóztatik lenni?“ — „Az undok vén banya majd kicsattan az undorító egészségtől.“ — Meg kell adnunk, a szerénységet már nem igen lehet alantabb fokra szállítani. Ez a legmélyebb fok.

a rendes hadsereg számára is alig tudnak elkészíteni, határozatba ment volna, Chassepot fegyvereket vásárolni.

* *(Beust báró megigérté volna)* hir szerint, hogy nem csak a bukaresti konzulátusnál alkalmaznak magyarokat, hanem több más állomásnál is.

* *(Madas Károly)* Pest-megye törvényszéki elnöke, 200 frttal az irói segélyegylet alapítói közé lépett.

* *(A történelmi társulat kolozsvári bizottmánya)* nem régiben gr. Lázár Miklós elnöklete alatt gyűlést tartott s megalakult. Titkárául Szabó Károlyt választá, a kebeléből egy bizottmányt küldött ki, hogy a hid és magyar kapu, valamint a Bethlen-bástya le nem rontása és jövőre minő célra leendő alkalmazása tárgyában tervet készítsen. Ez ülésből még következőket említjük meg: az ülések tartásának rendes ideje minden hónap 15-re állapított meg, magától értetvén, hogy szükség esetére az elnök a bizottság tagjait bármikor is összehívhatja. A bizottság által használandó pecsétre nézve határozottat, hogy az a történelmi társulat „Emlékezzünk régiekről” jelmondatú pecsétjéhez hasonló legyen, e körirattal: „A magyar történelmi társulat kolozsvári bizottsága. 1868.” Ezek után a bizottságnak K. Papp Miklós, volt szives bemutatni az Ebesfalván, Fogarason, Segesvárt és több helyett 1688 — 1690-ben tartott fejedelmi tanács eredeti jegyzőkönyvét, mely ezen Erdély történelmében válságos évek eseményeire igen nevezetes világot vet. Ezen terjedelmes jegyzőkönyv köröztetni fog a bizottság tagjai közt, hogy bővebben ismerkedjenek meg tartalmával addig is, míg tulajdonosa és bemutatója róla a bizottság előtt tüzetesen fog értekezni.

* *(Bankhóhamisítók.)* Kolozsvárt napokban egész társaság bankjegyhamisítót fogtak el, köztük egy aranyművest s egy könyvómászt, kik ügyességüket e nem igen épületes célra használták.

* *(Az egyetemen nyitandó hadászati rendkívüli tanfolyam)* tervének kidolgozására összehívott vegyes bizottmány következő tagokból áll: a vallás- és közokt. m. kir. miniszter részéről Mézáros Ferenc osztálytanácsos; a honvédelmi miniszterium részéről Gelich Richard; a m. tud. egyet. részéről Nékám S. egyet. r. tanár, és a közös hadügyminiszt. részéről Ghyozzy Béla, tüzérségi alezredes, és Kralitz Dénes kapitány. Ugy hiszzük, a bizottmány ülését legközelebb már megkezdi.

* *(A nemzeti múzeum)* igen értékes ajándék birtokába jutott. Nevezetesen király ő Felsége a Politzer és Böhm aranyművesek által régi modorban készített, s kövekkel ékesített magyar buzogányt elfogatta s múzeumunknak ajándékozta.

* *(Béllmi Farkas Sándor),* a híres amerikai utazó hátrahagyott emlékiratait sajtó alá rendezte a „Magyar Polgár” szerkesztője, a kolozsvári unit. főiskolában levő „Farkas Sándor alap” javára. Ez emlékirat irodalmi, de különösen történeti szempontból megbecsülhetetlen adatokat tartalmaz. Az emlékiratot elhunyt jelesünk életrajza előzi meg,

eddig nagy részben ismeretlen adatok nyomán. A mű Farkas Sándor emlékéhez méltó díszszel lesz kiadva.

* *(Az osztrák-magyar erősségek)* száma 31-re megy, s körülbelül majd 60 millió frtba kerültek. Ez erősségek következők: Olmütz, Malborghetto, Triest, Pola, Laibach, Innsbruck, Kufstein, Franzensfeste, Trient, Buda, Nagyvárad, Komárom, Arad, Lemberg, Krakó, Prága, Tereziensztadt, Josefstadt, Königrätz, N.-Szeben, Károlyvár, Brassó, Temesvár, Pétervárad, Eszék, Brood, Ó-Gradiska, Zara, Spalato, Ragusa és Cattaro.

(Hibaigazítás.) Tisztelt szerkesztő úr! Meg fogja engedni, hogy lapja: a „Hazánk s Külföld” 47-ik számában közölt „Ezer év múlva” című versem sajtóhibáit kiigazítsam.

A 4. szakban ez: „vizilónak” így nyomatott: izilónak.
Az 5-ben e német szó „wegen” „rögen.”
A 16. szakban „Horváth Lazi” „Horváth Laczi.”
A 21. „Túl rajt, - rosták?” — így „Túl rajt? — rosták.”
A 23. „ „ „ „Bégággogni” „ „ „ „Legággogni.”

Szemere Miklós.

* *(Megfagyott)* egyik közelebbi éjjel Budán egy asszony. Pedig még nagyon enyhe a tél. A szerencsétlen ittas állapotban volt, s úgy lepte meg a halál.

* *(Megható jelenetnek voltak tanúi)* a múlt héten a lánchidon járókelők. Egy, a jobb osztályokhoz tartozó fiatal szép leányt örülési rohamok támadtak meg, úgy hogy meg kellett kötnöni. Szavaiból azt lehet sejtteni, hogy szerelmi csalódás kinozta. Miután lakását nem tudták meg, a vároosi kórházba szállították a szerencsétlent.

* *(Vukovics Sebő),* hir szerint az országgyűlés lefolyása után csakhamar visszamegy Angliába, honnan csak azon esetre szándékozik ismét hazájába térni, ha küldői bizalma által megint megválasztatik képviselővé. A kerület, mely három ízben kimutatta iránta ragaszkodását, bizonyára közelebb is öt választja országgyűlési képviselőjéül.

* *(A novembri csillaghullás)* e hó 13 és 14-ike közti éjjel fölséges látvány volt, s több helyről közlik leírását. Gömörmege Pelsőc vidékén különösen tizenegy órától virradásig az egész láthatáron minden irányban számtalan futó csillagok villámlottak az égen. Némelyik egy helyben látszott szétpattanni, mint valami rakéta, mások kisebb-nagyobb ívet vágtak; parányi fénynyel, csak egy szempillantásig látszott némelyik, részint több, teljes pompában, mindent bevilágított. Különben az idő csendes volt, s ha hőmérő képesője fagypontra alatt 2—3 fok közt ingadozott; s ha látszott is helyfel-közzel ugynevezett hófelhő, ezzel a tűneménynek alig volt köze. Magasabb régiókban volt e tűzjáték, s ott is látszott, a hol az ég tisztán ragyogott.

* *(Epen jókor.)* Vasmegeye f. hó 5-én és több napjain tartott közgyűlésében az első alispán jelenté, hogy ez 1866, 27. t. c. világos sérelmével és azon ürügy alatt, hogy ez csak kölcsönkép történik, 773 ujonc német ezredébe szeptatott egy hadfőparancsnoksági rendelettel. —Epen akkor történik ez, midőn oly igen mondogatják, hogy jogaink teljes tiszteltben vannak.

* (Ördög-fogdos) Mjalényből egy ördög-fogdosót vittek be Pécsre. Allítása szerint már százezeret fogott volna össze, s addig nem akar nyugodni, míg a többi is kézre nem keríti. Azt mondja, hogy még igen sok teendője volna.

* (Rablók) Becskerekén Stopits János kereskedő lakásába 6 fegyveres rabló tört be, és igen sok pénzt és értékpapirt rabolt el.

* (A Biharban letelepítendő székely családok száma) eddig már 800-ra mehet. A letelepítés ügyében a megye legelső birtokosai buzgálnak, s ekkép alkalmasint kívánt eredménye lesz.

(A volt gyulafehérvári érsek) Sierka Siulutui vagyonának legnagyobb részét özvegy papnék felsegelésére és nyugdíjazására, valamint ösztöndíjak, jutalmak s más ily nemes célok előmozdítására hagyományozta.

* (Vajda-Hunyad várának kiépítésére) az idén 25,000, a jövő évben 50,000 forint fordítanak. Az építést Schmidt bécsi építész vezetése alatt Schulz G. hazánkfia eszközli egészen az eredetinek módorában, a 14 és 15-dik század stíljé szerint. A királyi udvar e regényes fekvésű várat — hír szerint — helyreállítását után kiránduló helyül fogja használni.

* (Miksa császár főszakácsa) Tüdös József, kiről egy év előtt gyakran megemlékeztek a lapok, a múlt szombaton tartá menyegzőjét a pesti plebániatemplomban. Neje egy helybeli vendéglős szép leánya: Binder Anna, s a lakomán sokan voltak jelen. Zoáfia főhercegnő gazdag ajándékokkal emlékezett meg az alkalommal fia egykori hű emberéről.

* (Bécs főpolgármestere,) az ismeretes Zelinka

András, a múlt szombaton délután meghalt 66 éves korában, s e hó 24 ikén temették el.

* (A horovitzai vasúti szerencsétlenségnél) az összeütközés pillanatában 82 katonára maradt halva. A később meghaltakkal együtt 120-ra megy az áldozatok száma, s ezeken kívül mintegy 40-en sebesültek meg. A polgári utasokból senki sem halt meg és súlyosb sérüléseket sem szenvedtek.

* (A keletázsiai expedíció,) ahogy nem kell annyit küzdenie a viharokkal, mint eddig, márc. elején érkezik meg (körülbelül 5—8-ika közt) Singaporeba. A legújabb tudósítások szerint az expedíció a gibraltári szorosban volt, hol a két hajót szétválasztá egymástól a vihar. Innen Singapore körülbelül 13,000 tengeri mértföldre esik. Az expedíció útvévkor lesz a jöreményfokánál, mely Gibraltártól 45 napi út; itt megpihennek s csak azután mennek Singaporeba.

* (A nyomor történetéből.) Angolországban korán beállott a hideg; s kemény télnek, de egyszerűs mind szomorú időnek néznek eléje a londoni szegények. A lapokban már is feltűnt az „éhalál” szomorú rovata. Bethnallgreenben, London egyik legszegényebb részében, e napokban tartott halotti szemle bizonyos 50 éves James Bridges felett. Ezen ember nevével s gyermekével együtt hetenkint összesen 5 shillinget keresett, s ebből kelle a családnak megélnie. A dolgházi hatóságokhoz intézett segélyzési kérelme visszautasított; még egy egész kenyér is, melyért a nő rimánkodott, megtagadtatt. A nő férje éhen halt meg, miután 3 napon s 3 éjen át csupán egy személyt evett. Pedig Angolország kiválólag keresztény tartomány, melynek milliómosai ritkán mulasztanak el egy vasárnap-i hitszónoklatot

Előfizetési felhívás a

„HAZÁNK S KÜLFÖLD”

értékes színes műlapokkal megjelenő, legolcsóbb képes heti lapra.

Uj előfizetőinket különösen figyelmeztetjük azon kedvező körülményre, hogy lapunkban minden évnegyed végén a közlemények befejezetnek, a miért egyetlen évnegyedi folyam sem képes csonka példányt.

Illusztrációinkat mindig e nemben legkifinomott rajzolóink a Rusznak legjobbbiru műintézete állítják ki s képeink állandó szépségét tekintve, mondhatjuk, hogy a „Hazánk s Külföld” legdiszesebben illusztrált lap.

Idel egész éves előfizetőink (habár csak negyedéven részletekben küldik is be előfizetési összegeiket,) csupán a 30 krajai bélyeg- és csomagolási díjnak előleges beklüldése után az októberi évnegyedben kapják meg

„Huzár-bravour”

című, 1868-ra készült, nagysága és alakjára néve a tavalyi „Hunyady László végbucsuja”-val egyenlő pompás színnyomatu műlapunkat, melyet lapunk számára kitünő festész hazánkia, Wagner Sándor, s müncheni kir. művészeti akadémia tanára készített. E műlapunk mind komposztóijára, mind remek kiviteltére úzve fellümlülja eddigi műlapjainkat is, melyeknél pedig kitünőbbek magyarországi lapok mellett még sohasem jelentek meg.

Uj előfizetőink azon kedvezményben részesülnek, hogy külön-külön 1 frtert s 80 kr. csomagolási díjért megrendelhetik három múlt évi: „Doboz”, „Zrinyi és Frangepán” s „Hunyady végbucsuja” című képeink bármelyikért, vagy 3 frt. 80 krért mind a hármat.

Előfizetési feltételek:

Egész évre 6 frt. | Negyedévre jul.—sept. 1 frt 50 kr.
Félévre jul.—decemberig 3 „ | az 1868 ki műmelléklet csomagolása külön 30 „

A t. gyűjtők minden egyszerre beklüldött 10 előfizetés után tiszteletpéldányban részesülnek.

Szokoly Viktor,
szerk. és tulajdonos.

Kiadó: az „Athenaeum” társulat.
(Pest, barátok tere 7. szám.)

(Folytatása a mellékleten.)